

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТРЕНДИ У ПІДГОТОВЦІ УЧНІВ ПТНЗ НА ОСНОВІ ТЕХНОЛОГІЙ ЕЛЕКТРОННИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Постановка проблеми. Реформування системи професійної підготовки фахівців для сучасних галузей виробництва передбачає постійну модернізацію і зміна технологій, методики і засобів навчання. Це вимагає впровадження в навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), завдяки яким стає можливим поліпшення якості навчально-виховного процесу та практичної професійної діяльності у всіх сферах життєдіяльності людини.

Про основні принципи та підходах до функціонування системи професійно-технічної освіти відзначається в Законах України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті».

Питання інформатизації освіти висвітлюються в нормативних актах: «Про національну програму інформатизації», «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні», Державній програмі «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» та ін.

Приєднання України до європейської спільноти вимагає ґрунтовного аналізу, переоцінки педагогічних здобутків та проведення наукових досліджень, спрямованих на вдосконалення вищої школи, знаходження шляхів подальшого ефективного розвитку в умовах масової комп'ютеризації та інформатизації всіх сфер життя і швидкої зміни технологій. На перший план виходять завдання пошуку нових моделей і освітніх технологій, орієнтованих на інтереси і розвиток особистості, досягнення нею сучасних рівнів освіченості, інтернаціоналізацію і розширення доступу до освітніх ресурсів, створення умов для мобільності студентів та викладачів, поліпшення якості освіти та формування єдиного освітнього простору.

Система освіти повинна адаптуватися до швидкої зміни ІКТ, так як інакше виникає розрив у сфері освіти і суспільства, яке схильне до більш динамічних змін, пов'язаних з розвитком ІКТ. В даний час надзвичайно актуальними є питання застосування в освіті електронних соціальних мереж. Глобальна мережа сама стає ресурсом та соціальним інформаційним середовищем, в рамках якого вирішуються, в тому числі, і нові педагогічні завдання і реалізуються нові форми навчальної діяльності, які неможливо уявити і здійснити поза мережею.

Вперше термін «Соціальні мережі» ввів англійський антрополог Джон Барнс в 1954 році в дослідженні взаємозв'язків між людьми за допомогою соціограм. У 1970-ті роки сформувався комплекс соціологічних і математичних методів досліджень, які складають науковий фундамент сучасного аналізу соціальних мереж (social network analysis, SNA).

Відповідно до одного з традиційних підходів, соціальна мережа розглядається як система, спрямована на побудову спільнот в інтернеті з людей зі схожими інтересами та / або діяльністю. Дані системи, що отримали узагальнену назва Web 2.0, почали свій активний розвиток в зарубіжному Інтернет-середовищі з середини 1990-х років.

Цінність соціальних мереж визначається не тільки і не стільки контентом, який передається по каналах мережі до користувачів. З розвитком сервісів Web 2.0 значення офіційного контенту помітно падає, і користувачів більше приваблюють мережеві сервіси, які відображають додаткові можливості колективного спілкування і спільної праці. Ці можливості в додатку до навчання і визначають поняття соціального навчання.

Останнім часом широкої популярності набувають освітні та наукові соціальні мережі, наприклад, навчальний мережеве співтовариство шкільних вчителів і викладачів вузів учасників програми Intel® «Навчання для майбутнього». Активне навчання та ефективну взаємодію учнів і викладачів вимагає розширення технологічної взаємодії. Таким чином, необхідні інструменти, які дозволяють створити інтерактивне середовище навчання і підтримки спільних досліджень.

Важливим є питання використання технологій та їх інтеграції в процес навчання. Інтерактивне навчання з використанням соціальних мереж дозволяє підвищити мотивацію учнів ПТНЗ, де межа між онлайн-навчанням і соціалізацією розмивається.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. В Інституті інформаційних технологій і засобів навчання АПН України проведено фундаментальне дослідження моделей організаційних систем відкритої освіти [1]. На основі аналізу сучасних підходів В. Биковим спроектовані моделі організаційних систем відкритої освіти, проаналізовано особливості їх будови, проектування, реалізації та впровадження. Теоретико-методологічні засади дослідження освіти як мережевого соціокультурного середовища аналізують у своїх роботах В. Федоров, А. Шалімов. Такі вчені, як Р. Гуревич, С. Золотухін, С. Івашнева, О. Клименко, С. Крібель, Д. Ломакін, Е. Патаракіна, Е. Павличенко, А. Фещенко. досліджують роль та напрями використання соціальних мереж у сфері освіти. Проблеми використання Веб-спільнот в дистанційній освіті розглядали Р. Голошук, Н. Думанський, Ю. Серов, А. Хуторський.

А. Хуторський розробив методологічні та педагогічні основи дистанційної освіти особистісно-орієнтованого типу. Ним запропонована модель інтеграції педагогічних і телекомунікаційних технологій[2].

Досвід Веб-спільнот в системах освіти зарубіжних країн є предметом дослідження в роботі І. Малицької. Використанням віртуальних соціальних мереж в загальній середній освіті займалися Н. Давидова, І. Іванюк, С. Литвинова, А. Яцишин.

Сучасні вчені досить глибоко досліджують можливості соціальних мереж освітнього спрямування, беруть участь у розробці навчальних курсів, вебінарів. В якості прикладів можна назвати eTwinning, EuropeanSchoolnet, E-Learning Europa, проекти Netd @ us Europe, myEurope, Spring Day in Europe, Comenius, освітні проекти від Google, Intel, Microsoft та інші [3, с. 289].

Формування віртуальних спільнот та управління ними – цей напрямок досліджує соціальні аспекти поведінки людини (К. Popper, А. Podgorecki, J. Karpinski), а також розвиток технічних і програмних засобів управління віртуальними спільнотами.

Аналіз наукових публікацій та нормативних документів дає підстави стверджувати, що проблема використання можливостей соціальних мереж в освіті, та, зокрема, в професійній освіті, нині є актуальною і затребуваною.

Вважаємо, що висвітлення в науково-методичній літературі умов застосування технічних і програмних засобів управління віртуальними спільнотами для організації навчального процесу є недостатнім, також, з нашої точки зору, необхідна розробка загальної моделі організації соціального освітнього середовища.

Метою нашої статті є обґрунтування доцільності використання електронних соціальних мереж як засобу організації навчального процесу ПТНЗ.

Виклад основного матеріалу. Соціальна мережа – це інтерактивний багатокористувацький веб-сайт, який представляє автоматизоване соціальне середовище, що дозволяє активно спілкуватися користувачам, об'єднаним спільними інтересами. Характерними особливостями соціальних мереж є можливості створення власної сторінки, розміщення на ній особистої інформації в різній формі: у вигляді фотографії, опису, відео та ін., встановлення контакту з іншими учасниками мережі, обміну з ними різноманітною інформацією.

Кількість активних акаунтів користувачів соціальних мереж за даними сайту www.statista.com на березень 2015 показано на рис.1.

Близько 95 % українських учнів ПТНЗ хоча б раз на тиждень заходять у свої акаунти в соціальних мережах, а більше половини (57 %) – мають акаунти відразу на декількох подібних сайтах. Такі результати дослідження сайту rabota.ua, яке проводилося в грудні 2013 року (вибірка – учні ПТНЗ та випускники від 18 до 25 років, 3250 респондентів).

Різнманітність веб-служб, що дозволяють підтримувати контакти між людьми, все більше приваблює користувачів сфери освіти. Однією з причин цього є висока популярність соціальних мереж в учнівському середовищі.

Такі мережеві технології, як форуми, блоги, вікі, освітні портали та автоматизовані системи дистанційного навчання, володіючи безсумнівними дидактичними та методичними перевагами, поступаються соціальним мережам з точки зору залученості користувачів в їх комунікаційний простір, а також відповідності інтелектуальним, творчим і соціальним потребам сучасних студентів та учнів.

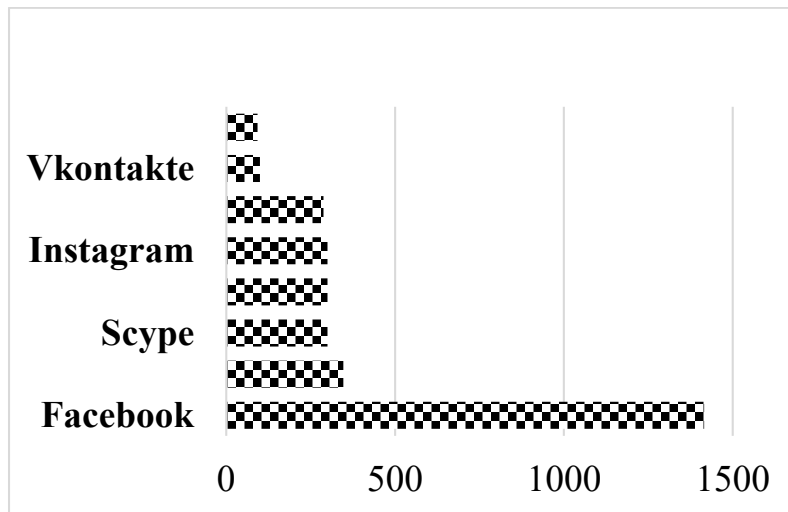

Рис. 1. Кількість активних акаунтів соціальних мереж (в мільйонах)

Крім мереж, що об'єднують користувачів за інтересами і надають можливість проведення дозвілля, існують спеціалізовані соціальні мережі для учнів і студентів. На даний момент в мережі Інтернет є безліч педагогічних соціальних мереж, наприклад, такі як: Instudies, EOIS, Відкритий клас, Мережа творчих вчителів, «Педрада», «СоцОбраз», «edu.ru», «ІнтерГу.ru», «e-teaching.ru», «toStudents.ru» і т.д. [3], які використовуються в якості майданчиків для спілкування між учасниками, обміну професійним досвідом та створення власних сайтів та блогів, присвячених науковій, навчально-методичній чи навчально-виховній роботі.

Обговорення проблеми застосування соціальних мереж в освіті отримало широкий резонанс, як на Україні, так і за кордоном. Так дослідниками наводяться суттєві «за» і «проти» використання соціальних мереж в освіті.

Серед переваг використання соціальних мереж в освіті відзначають наступні: зрозумілість ідеології та інтерфейсу соціальних мереж здебільшого інтернет-аудиторії, звичний комунікативний простір; реалізація потреб учнів до спілкування і прагненню життя в колективі однолітків підвищує їх мотивацію до навчання; використання технологій Web 2.0 дозволяє всім учасникам самостійно або спільно створювати мережевий навчальний контент: глосарії, статті, обговорення, блоги, мультимедійні бібліотеки та ін.; наявність зручного інструментарію для організації проектної діяльності; мультимедійність комунікативного простору та використання інтерактивних додатків; наявність мережевих сервісів та соціальних інтернет-ресурсів (google maps, youtube і т.д.); стимулювання самостійної пізнавальної діяльності; високий рівень взаємодії викладача та учня забезпечує неперервність навчального процесу; швидкий зворотній зв'язок, можливість миттєвого обговорення проблеми в групі допомогою стіни, чату, форуму; наявність інструментів, що сприяють ефективній організації навчального процесу (календар, новинна стрічка і т.д.); можливість суміщення індивідуальних і групових форм роботи сприяє побудові індивідуальних освітніх траєкторій; розвинені засоби моніторингу активності кожного учня; можливість колективної оцінки процесів і результатів роботи, спостереження за розвитком кожного учасника та оцінки його внеску в колективну творчість; інтеграція навчального процесу та світового наукового комунікативного простору.

Поряд з перерахованими достоїнствами, використання в навчальному процесі соціальних мереж не позбавлене недоліків: недостатній рівень мотивації та ІКТ-компетенцій викладачів,

який не дозволяє їм активно використовувати соціальні мережі у своїй професійній діяльності; високий ступінь трудовитрат по організації та підтримці навчального процесу в умовах безперервного навчання для викладача; проблеми морально-етичного характеру у зв'язку з доступом до особистої інформації учасників навчального процесу; технічні та методичні проблеми, пов'язані з використанням мережевих технологій.

Важливими педагогічними умовами ефективної організації навчального процесу в віртуальному освітньому середовищі з використанням електронних соціальних мереж є: підвищення рівня мотивації учнів ПТНЗ до досягнення знань, оволодінню вміннями та навичками і формуванню професійних компетенцій; орієнтація навчального процесу на соціальне замовлення, професійні інтереси майбутніх кваліфікованих робітників, облік індивідуальних, особистісних особливостей учнів; стимулювання творчої, дослідницької діяльності учнів; використання індивідуальних і групових форм роботи; орієнтація на інтерактивні форми взаємодії викладача та учнів, при яких взаємодія відбувається не тільки з викладачем, але й один з одним, причому активність учнів у процесі навчання домінує; застосування інноваційних методів організації навчального процесу (метод проектів, мозковий штурм, дискусія, ділові ігри та ін.); формування в учнів навичок комунікації, адаптації до швидкозмінних умов життя, соціалізація, підвищення психологічної стресостійкості; забезпечення доступу учасникам освітнього процесу до навчального контенту (інформації та програмного забезпечення) в будь-який час незалежно від місцеположення; формування високого рівня інформаційно-комунікаційних компетенцій учнів, що передбачає можливість адекватного вибору програмного забезпечення та технологій для отримання знань з інформаційних джерел, їх обробки, зберігання та застосування на практиці, а також створення нового знання, доступного для інших учасників взаємодії; використання рефлексивної практики в освітньому процесі, тобто фіксування учасниками педагогічного процесу стану свого розвитку, саморозвитку і причин цього.

На кафедрі інноваційних та інформаційних технологій в освіті інституту магістратури, аспірантури, докторантури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського є досвід застосування соціальних мереж в навчальному процесі. Соціальні сервіси використовуються в інтеграції з LMS Moodle. Результати проведеного анкетування серед учнів Державного професійно-технічного навчального закладу «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище» всіх професій, що найбільш популярними електронними соціальними мережами Vkontakte, Instagram та Facebook. Крім того встановлено, що всі респонденти використовують також соціальні сервіси, Google+, Twitter, Skype (рис. 2).

Рис. 2. Використання учнями та студентами соціальних мереж

Проведене опитування показало, що всі респонденти використовують соціальні мережі для спілкування в особистих цілях, з них більше половини опитаних користуються соціальними сервісами для навчання та наукової діяльності.

При цьому вже на першому курсі приблизно 20 % опитаних застосовують соціальні мережі в цілях, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю.

При цьому більше 80 % опитаних обирають групові форми роботи в соціальній мережі, які підтримуються існуючими сервісами, забезпечували широкі можливості спільної роботи: новинна стрічка, вікі-сторінки, форуми, голосування, опитування, коментарі, підписки, відправка персональних повідомлень та ін.

Навчальна діяльність учнів у соціальній мережі організовується в малих групах. У соціальній мережі представлені завдання, які пов'язані з вивченням тем відповідних дисциплін. У результаті групової взаємодії і самостійної роботи учні вивчають матеріал теми та пропонують власне бачення через реалізацію проекту. Таким чином, формується новий інформаційний контент.

Соціальні сервіси забезпечують навчальний процес зручними засобами для здійснення швидкого зворотного зв'язку студентів і викладача, а також перевірки та корекції знань (обговорення, коментарі, голосування, опитування, чат).

Використання таких нетрадиційних підходів до організації навчального процесу ставить перед педагогами нові завдання. Важливим є формування мережевої та інформаційної етики, пошук стилю спілкування між учасниками навчального процесу, вміння вести діалог в мережі, етичні норми поведінки і багато іншого.

Таким чином, можемо стверджувати, що ефективність впровадження інструментів та засобів електронних соціальних мереж для організації навчального процесу у ПТНЗ є досить високою, а інтеграція нових інформаційно-комунікаційних технологій з технологіями навчання поступово змінює концепцію сучасної освіти та сприяє формуванню інформаційно-освітнього середовища, орієнтованого на інтереси і розвиток особистості, досягнення сучасних рівнів освіченості, інтернаціоналізацію та розширення доступу до освітніх ресурсів, створення умов для мобільності учнів ПТНЗ і викладачів, поліпшення якості освіти та формування єдиного освітнього простору. Особливістю такого середовища є забезпечення творчої дослідницької діяльності викладача і учнів у процесі навчання.

Література:

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2008. – 684 с.
2. Хуторской А.В. Дистанционное образование школьников и современные интернет- технологии. Интервью на «Радио Свобода» / А.В. Хуторской. – 2005. – Режим доступа: <http://www.khutorskojy.ru/be/2005/1116/index.htm>.
3. Голощук Р. О. Веб-спільноти в дистанційній освіті / Р. О. Голощук, Н. О. Думанський, Ю. О. Серов // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – Львів, 2008. – Вип.18.10. – С. 286–292.
4. Гуревич Р. С. Інтернет і його соціальні мережі в сфері освіти: напрями використання / Р. С. Гуревич / 36. наук. пр. III Міжнар. наук.-практ. конф. «Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи». – С. 52-56. – Режим доступа: http://ubgd.lviv.ua/konferenc-/kon_ikt/plen_zasid/Gurevuch.pdf
5. Патаракин Е.Д. Социальные взаимодействия и сетевое обучение 2.0 [Текст]: монографія / Е.Д. Патаракин. – М.: НП «Современные технологии в образовании и культуре», 2009. – 176 с.
6. Barnes N.G., Lescault A.M. Social Media Adoption Soars as Higher-Ed Experiments and Reevaluates Its Use of New Communications Tools. [Электронный ресурс] – режим доступа: <http://www.umassd.edu/media/umassdartmouth/cmr/studiesandresearch/higherEd.pdf>
7. Bicen, H., Cavus, N. (2010). «The most preferred social network Social and Behavioral Sciences, 2: 5864-5869.

У статті проаналізовано сучасні освітні тренди у підготовці учнів ПТНЗ на основі технологій електронних соціальних мереж. Інтеграція нових ІКТ з технологіями навчання поступово змінює концепцію сучасної освіти. Мережеві сервіси надають засоби, за допомогою яких учні можуть виступати в ролі активних творців інформаційного контенту. У роботі представлені переваги та недоліки використання Веб-спільнот в навчальному процесі. Аналізується досвід застосування соціальних мереж у навчальному процесі ПТНЗ.

Ключові слова: соціальна мережа, Веб-спільнота, інформаційно-комунікаційні технології, навчальний процес, інформаційно-освітнє середовище.